

Door Jerney Zwart (kleindochter van Bert Simon)

Inhoud

Indië Monument	1
Vertel maar Opa.....	1
Interview met Bert Simon.....	2
Vaak vergeten	2
Een monument ter nagedachtenis.....	4
Samen één beeld.....	5
Herinneringen bewaren	5
Meer dan een beeld.....	5
In leven houden	6
Het belang van het Indië Monument ligt dus bij mij en onder andere mijn generatie.....	6

Indië Monument

Op zoek gaan naar het verleden is ook een beetje op zoek gaan naar jezelf. Tijdens mijn onderzoek naar het ontstaan van het Indië Monument in Amstelveen heb ik dat kunnen ervaren. Ik heb gesprekken gevoerd met mijn Opa Bert Simon die als oud verzetsman en KNIL-militair een verhelderend beeld aan mij heeft weten te schetsen van een periode die ver van mij afstaat. De bezetting van Nederlands-Indië van 1942-1945 en de Bersiap-tijd hierna houden nog veel mensen bezig. Zo kwam ik via mijn Opa in contact met de heer B.J.Diazoni (voorzitter van de stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië), met wie ik heb gesproken over zijn drijfveer en zijn drang naar erkenning. Deze drang is beloond met een koninklijke onderscheiding (op 14 augustus 2004), als erkenning voor zijn inzet voor de Indische gemeenschap. Mevrouw M. Zuiderhoff-Belle (PR van de stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië) heeft mij verteld over de weg die afgelegd is voordat het monument mocht komen. Met deze drie personen in mijn achterhoofd en hun woorden op papier heb ik dit werkstuk geschreven. Ik ben op zoek gegaan naar het belang van een monument ter herdenking van de slachtoffers. In het bijzonder heb ik mij gericht op de vraag voor wie dit monument gemaakt is en hoeveel waarde het monument heeft voor deze mensen.

Vertel maar Opa

Op 17 februari 2005 heb ik een gesprek met mijn Opa Bert Simon. Het is een gesprek waarin hij veel vertelt en ik vooral veel schrijf. Zijn stem heeft een toon waar enig

-Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië-

'enthousiasme" in zit, hoewel deze woordkeuze niet lijkt te passen bij het onderwerp. Hij is trots als hij vertelt en trots dat hij mag vertellen, aan mij, zijn kleindochter. Het verbaast mij telkens weer als ik hem hoor praten hoe gedetailleerd hij kan vertellen. Het gesprek met hem heb ik zoveel mogelijk in zijn woorden op papier gezet en af en toe voorzien van [...] haakjes. Op deze plaatsen viel het even stil of bedacht hij nog iets dat ik vooral niet moest vergeten op te schrijven. De vraag voor wie het Indië Monument gemaakt is wordt in zijn verhaal in een historisch kader geplaatst. Het is weliswaar de visie van maar één man, maar wel een hele bijzondere man en hopelijk geeft deze visie alsnog een compleet beeld.

Interview met Bert Simon

Oud verzetsman van het Indisch Verzet tijdens de bezetting van 1942-1945 in Nederlands-Indië waarvoor hij een verzetshedenkingskruis heeft gekregen van de Nederlandse regering. Heeft als militair gediend (1946-1949) voor het Koninklijk Nederlands Indisch Leger.

Vaak vergeten

Het Indisch monument in het Broersepark is opgericht voor de Indische gemeenschap ter nagedachtenis van de slachtoffers tijdens de Japanse bezetting van 1942 tot 1945 en de Bersiap-tijd. Deze Indische gemeenschap is onderverdeeld in verschillende klassen. Zo is er de 'Belanda-Totok', de autochtone Nederlander die in Indonesië woonde tijdens de bezetting.

Daarnaast is er ook de 'Belanda-Indo' ook wel de gemengdbloedige genoemd. De gemengdbloedigen zijn weer onder te verdelen in de lichtere' en de 'donkere' afhankelijk van de teint van hun huid. Wel werden zij allemaal voor Europeanen aangezien. Het grappige, maar vooral treurige hiervan is, dat ook Surinamers, Antilianen en Japanners de naam Europeanen kregen, maar de Indonesiërs niet. Dit had nadelige gevolgen voor onder andere Indonesische soldaten. Zij ontvingen een inheems soldij, terwijl Surinamers naar Europese maatstaven werden beloond. Het verschil tussen soldij kon wel bijna twee keer zoveel zijn. Op 7 december 1941 viel Japan in volle vreedstijd Pearl Harbour aan. Dit was eigenlijk een sluipmoordenaars aanval. (Mijn opa begint een beetje te lachen). Vaak wordt dat vergeten door de Nederlanders, Indische mensen zijn namelijk niet zo belangrijk. Met deze aanval van de Japanners breekt de 2e Wereld Oorlog uit in het Verre Oosten. Japan begon aan zijn expansie in Zuidoost Azië. om zo de Aziaten van het 'koloniale juk' (o.a. Amerika, Engeland en Nederland) te bevrijden. Maar Japan was er op uit om de grondstoffen (olie, rubber, metalen) van voornamelijk het rijke Nederlands-Indië in bezit te krijgen. Na een strijd van 3 maanden, op 8 maart 1942, capituleerden de geallieerden (o.a. Amerika, Engeland, Frankrijk, Australië, China, Nederland). Zo kwam het voormalig Nederlands-Indië in de handen van de Japanners terecht en bezette zij het grootste deel van Zuidoost Azië. Om de oorlogsmachine draaiende te houden werd Nederlands-Indië leeggeroofd. De oorlogvoering had de hoogste prioriteit en de mensen binnen en buiten de kampen (concentratiekampen) leefden in gebrek. Hier in Nederland wordt er vaak gesproken over de 'hongerwinter', omdat er hier sprake is van vierjaargetijden. Daar was het constant hongertijden (lachend) ondanks het mooie weer

-Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië-

[...]. Een paar maanden na de capitulatie van de geallieerden werden alle salarissen en pensioenen van de Europeanen stopgezet. Die van de inheemse bevolking niet, maar vele werden ontslagen, omdat er een hele reorganisatie plaatsvond. Japan wilde de veroverde gebieden op z'n Japans gaan besturen. De meeste Belanda-Totok's werden ontslagen en in kampen gezet. Deze kampen waren gesplitst in mannen- en vrouwenkampen. De Belanda-Indo's die bij vitale bedrijven werkten mochten doorwerken, andere werden ontslagen. Maar als een Belanda-Indo heel licht van huidskleur was, dan was de kans alsnog vrij groot dat hij of zij ook in een kamp werd gezet. Surinamers en Antilianen werden door de Japanners niet gezien als Europeanen, maar als Vreemde Oosterlingen zoals Arabieren, Chinezen en Brits-Indiërs. De Europeanen {Belanda-Totok's en Belanda-Indo's en de Vreemde Oosterlingen moesten allemaal een Pedaftaran-pas met zich meedragen. Pedaftaran betekent 'ingeschreven' en deze pas was dan ook een soort legitimatiepas. Eerst werd je achtergrond onderzocht en daarna werd Je ingeschreven, zo was je afkomst meteen herkenbaar.

Doordat veel mensen geen werk meer hadden en de pensioenen werden bevroren, hadden ook veel vrouwen geen inkomsten meer. Tot 1944 waren er nog manieren om aan geld te komen, door bijvoorbeeld sieraden of kleding te verkopen, maar hierna was er alleen nog maar sprake van totale ellende. Er was geen democratie, en klagen mocht niet. Elke vorm van ontevredenheid werd met harde hand neergeslagen. Waarbij in sommige gevallen executie plaatsvond, zoals bij mijn vrienden van het verzet [...].

De mannen en in het bijzonder krijgsgevangenen en Indonesische Romusya 's (soort arbeidersslaven) werden overal naar toe verscheept. Naar landen als Singapore, Thailand, Frans-Indochina (nu Vietnam), Birma tot aan Japan om te werken net zoals dat in Nederland gebeurde met de Joden.

De atoombommen maakten een einde aan de oorlog, althans dat wordt gezegd, maar Japan stond toen al aan het einde van de oorlog. Begin/midden 1945 waren de Japanners al bijna verslagen. De geallieerden eisten van Japan volledige overgave, maar Japan weigerde toen. Elke dag in oorlog zijn, betekent een groot verlies aan mensen en materiaal. Maar hoe dichterbij de geallieerden kwamen, des te feller werd het verzet van de Japanners. Zij vochten zich dood. Japan is het land van de rijzende zon, een heilig land, waar de keizer de zoon is van de zonnegod. Hoe dan ook zouden de Japanners ervoor zorgen dat hém niets overkwam. In Nederland wordt aangenomen dat de keizer niets afwist van de oorlog en de expansie van Japan, Japan zelf heeft dit altijd beweert. Maar ik heb zelf op een foto in een Japans/Indonesische krant gezien dat de keizer een landkaart kreeg aangereikt door zijn staf (mannen van de luchtmacht, zeemacht en landmacht) waarop de veroverde gebieden stonden aangegeven [...].

Toen Japan weigerde zich over te geven werden de atoombommen ingezet. Voor ons *a blessing in disguise*. Het is verschrikkelijk dat een atoombom ingezet moest worden, maar in vergelijking met de slachtoffers die nog zouden vallen als de oorlog doorging is dit toch een redelijk besluit geweest. Wij hebben god gedankt voor deze atoombom.

15 Augustus capituleerde Japan. We dachten toen dat alles weer zou zijn als vroeger, maar dat was om de donder niet waar. Vele Indonesiërs, vooral de collaborateurs, wilden een onafhankelijk Indonesië. Zo zouden de geallieerden hen niet kunnen pakken op hun collaboratie. De Indonesische revolutie brak uit en hiermee begon de Bersiaptijd. De

Nederlanders en hun loyale Indonesische broeders kregen het van kwaad tot erger. Er ontstond een grote chaos in het land waar men zich niet meer hield aan normen en waarden. Het gebied Nederlands-Indië werd toegewezen aan de geallieerden (Engelsen) en zij moesten ervoor zorgen dat er weer orde en rust kwam. Eind 1945 kwamen zij om deze rust te brengen.

Ondertussen werd de Republiek Indonesië al uitgeroepen op 17 augustus 1945. Japan heeft zichzelf hiervoor nog op de borst geslagen, omdat zij vinden dat Indonesië zijn onafhankelijkheid aan hen te danken heeft. Tijdens de Bersiap-tijd zijn er ook nog veel slachtoffers gevallen, dat wordt vaak vergeten. Wijken werden door loyale Indonesiërs aan Rood-Wit-Blauw, met gevaar voor eigen leven, bewaakt. Vrouwen en kinderen werden ook 'geïnterneerd', omdat er complete chaos heerste in het land. Echt veilig werd het er niet van. Veel mensen leden aan ondervoeding en stierven aan de gevolgen hiervan. Het is goed dat het Indië Monument in Amstelveen bestaat, zodat mensen weten wat er allemaal gebeurd is. Anders vragen zij zich af waarom mensen in augustus gaan herdenken. Want ongeacht of iemand Nederlands, Europees of Indonesisch is, zij hebben allemaal gevochten voor hetzelfde land. Dat mag nooit vergeten worden.

Een monument ter nagedachtenis

Waarom willen we herdenken? Om niet te vergeten, maar vooral om door te geven aan de volgende generaties zodat ook zij niet zullen vergeten. Met deze gedachte zullen veel van de slachtoffers uit het voormalig Nederlands-Indië hebben rondgelopen. Daarom hebben zij zich sterk gemaakt voor het Indië Monument in het Broersepark, Amstelveen.

Mevrouw Eliza Thomson heeft het idee aangedragen van het oprichten van een Indië Monument en richtte om haar doel te bereiken de Stichting Indië Monument Amstelveen (SIMA 5 juni 1992) op. Via deze stichting konden donaties verworven worden. Op verschillende manieren konden er donaties worden gegeven. De gemeente Amstelveen stelde 40.000 gulden beschikbaar, via bedelbrieven werden bedrijven benaderd, op verschillende plekken in Amstelveen werden folders verspreid en tentoonstellingen georganiseerd, ook werd er een bustocht georganiseerd naar de Indonesische hofcultuur in Rotterdam en bij het nationale monument in Den Haag werd tijdens de herdenking ook geprobeerd donaties op te halen. Bij een gift vanaf 150 gulden ontving men een symbolisch stukje van het monument, een bronzen legpenning met daarop de tekst: 'n spiegel het verleden, de toekomst weerspiegeling

Wij waren er, wij zijn hier, heden tezamen bijeen Met dit muntje werd het monument een stukje van de mensen zelf en was de symbolische waarde ook tastbaar. De opbrengst van onder andere deze giften bracht de SIMA op 8 november 1993 op een saldo van 84.500 gulden, inclusief de bijdrage van de gemeente Amstelveen. Door de vele giften bleek dat er vraag was naar een plek in Amstelveen voor de slachtoffers van de Japanse bezetting van 1942-1945 om te herdenken. Dat het monument in

het Broersepark is komen te staan is bij 'toeval' zo gekomen, aldus mevrouw M.

Zuiderhoff-Belle. Voorheen stond er al een kunstwerk op deze plek, maar het werk was zo erg in verval geraakt dat er een kostbare restauratie nodig was om het te behouden. Piet van den Heuvel (toen der tijd wethouder Cultuur) en Eliza Thomson bedachten toen dat dit de plek moest worden voor het Indië Monument. Met goedkeuring van het

-Stichting Herdenking Gevallenen en Slachtoffers in Nederlands-Indië-

voorstel van Piet van den Heuvel door de gemeente Amstelveen werd de plaats van het monument bevestigd en kon het Indië Monument dan eindelijk komen. 'Het heeft eigenlijk lang geduurd voordat er in Amstelveen een monument kwam (8 december 1994 onthulling). Ook in Den Haag is er pas laat een Indië Monument gekomen, pas in 1980, meer dan dertig jaar na de bezetting. Het is dan wel zo dat bij de herdenking op de Dam ook de gevallen van Nederlands-Indië worden genoemd, maar wij bungelen daar maar een beetje bij. Voor ons was de oorlog nog niet afgelopen op 4 mei, maar dat wordt vaak vergeten.

Samen één beeld

Het Indië Monument mocht gemaakt worden, maar hoe beeld je een periode van verdriet, verlies en strijd uit? De heer B.J. Diazoni, toenmalig beleidsmedewerker van Dienst Onderwijs en Cultuur, had door zijn werk goed zicht op de manier waarop er met kunst en cultuur in het onderwijs werd omgegaan. De beeldhouwster Ella van de Ven was voor hem een bekende, omdat zij al vaker voor scholen kunstwerken had gemaakt. Diazoni wist dat van de Ven een Indische achtergrond had en heeft mede daarom voorgesteld haar het Indië Monument te laten maken, wat zij ook gedaan heeft. Het monument beeldt twee groepen uit die tegenover elkaar staan. Het verleden en de toekomst, de mensen die er waren en de mensen die er nog zijn. Zoals de laatste zin op het monument en de legpenning ook aangeeft, 'Heden tezamen bijeen' zijn deze twee groepen met elkaar verbonden. Deze slotzin van het gedichtje geeft goed weer dat ook al zijn er veel mensen overleden tijdens de oorlog en in de Bersiap-tijd, dat bij het Indië Monument mensen toch weer samen komen al is het alleen in gedachten. Aan de andere kant kan het monument ook gezien worden als een spiegel waarin de mensen kijken. 'N Spiegel het verleden, de toekomst weerspiegeling is de eerste zin van het gedichtje en kan gezien worden als 'terugkijken, een blik terug op het verleden'. Dat het monument verschillende betekenissen kan hebben is niet heel verwonderlijk. Iedereen heeft de oorlog op zijn eigen manier beleefd en heeft daarom ook het recht deze periode op zijn eigen manier te herdenken.

Herinneringen bewaren

Nadat de SIMA was opgeheven, kort na de onthulling van het Indië Monument, bleek dat er alsnog behoefte was vanuit Amstelveen en omstreken om samen te herdenken. Er is toen voor gezorgd dat er een herdenkingscomité werd samengesteld. Het Comité Herdenking Gevallen in Nederlands-Indië, verzorgt sinds 14 augustus 1996 elk jaar een herdenking in het Broersepark bij het Indië Monument. Het comité is vorig jaar (8 december 2004) weer omgezet in de Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië.

Meer dan een beeld

Het Indië Monument is sinds de onthulling op 8 december 1994 zoveel meer geworden dan alleen een beeld om de slachtoffers van de bezetting 1942-1945 en de Bersiap-tijd in Nederlands-Indië te herdenken. Het is een beeld waar individueel herdacht kan worden, doordat het beeld op een openbare plek staat. Maar vooral is het een beeld dat in het

-Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië-

teken staat van samenkomen. Dit is terug te vinden in de vele mensen die zijn afgebeeld in het monument zelf, maar het is ook te zien aan de jaarlijkse herdenking die de stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië elk jaar organiseert. De eerste herdenking die plaatsvond op 14 augustus 1996 werd bezocht door 200 bezoekers en deze bezoekersaantallen zijn afgelopen jaren opgelopen tot wel meer dan 600 bezette stoelen. Bij de organisatie van de herdenkingen spelen, onder de bezielende leiding van de heer W. van Lith, voorzitter van de Bond van Wapenbroeders, afdeling Amsterdam en omstreken, een belangrijke ceremoniële rol. De hulp van het Regionaal Militair Commando West uit Den Haag is hart verwarmend, zij zorgen elk jaar bij de herdenking voor het Militair Muziekkapel en de stoelen. De Nationale Reserve helpt mee stoelen plaatsen, kransen aanreiken en orde handhaving. Verschillende organisaties en particulieren leggen bloemen en kransen op 14 augustus. Maar ook wanneer er geen herdenking plaatsvindt liggen er bloemen bij het monument. Uitvaartcentrum Bouwens plaatst namelijk op verzoek van de nabestaanden rouwkransen en bloemen bij het Indië Monument om zo de herdenking levendig te houden.

'De burgemeester van Amstelveen houdt elk jaar een toespraak op de herdenking van 14 augustus. Met de jaren is de belangstelling uit de omstreken van Amstelveen zo gegroeid, dat nu ook de burgemeesters van Ouderkerk en Aalsmeer altijd aanwezig zijn. Net als de commissaris van Noord- Holland van de koningin. De aandacht van de pers is ook erg uitgebreid, niet alleen streekbladen, maar ook het Parool en de Trouw besteden aandacht aan de herdenking. Het leeft en het groeit.

In leven houden

Het belang van het Indië Monument in Amstelveen ligt voor de slachtoffers niet geheel bij henzelf. De Stichting ziet het belang van het monument liggen bij de generaties die na haar komen. Juist de mensen die er niet waren en niet hebben meegemaakt wat elk jaar herdacht wordt, op 4 mei of 14 augustus, mogen deze tijd niet vergeten. Zij moeten het stokje van de oude knarren overnemen, zoals mevrouw M. Zuiderhoff-Belle opmerkt. Zij mogen vooral niet vergeten dat niet alleen Nederlanders, maar ook Indonesiërs hebben gevochten voor het land waarin wij nu leven. Zij moeten zich inzetten voor erkenning.

Het belang van het Indië Monument ligt dus bij mij en onder andere mijn generatie

Het 'zij' is nu 'wij' geworden. Na de interviews met deze verschillende mensen en het lezen over de totstandkoming van het Indië Monument ben ik nog trotser op mijn gemengde achtergrond. Ik zal dan ook proberen om de dingen die ik nu weet en heb geleerd door te geven aan andere, maar vooral zal ik niet vergeten.

Ik roep iedereen op de herdenkingen op 4 mei en 14 augustus bij te wonen.